ERSTA
SKÖNDAL
HÖGSKOLA

S:t Lukas utbildningsinstitut
Psykoterapeutprogram, 90 hp
Examensuppsats på avancerad nivå, 15 hp
Vårterminen 2017

När goda relationer uppstår - familjehemsplacerade ungdomars upplevelser och erfarenheter av goda relationer med familjehemsföräldrar.

When good relations emerge – the experience of good relationships with fosterparents – from the perspective of the youth.

Författare:

AnnMarie Johansson Sahlin

Innehållsförteckning

Abstract 3
1 Inledning ... 1
2 Teoretisk bakgrund ... 1
2.1 Relation som samspel och process ... 2
2.2 Relation och anknytning ... 3
2.3 Relation som kommunikation och intersubjektivitet ... 3
3 Tidigare forskning ... 4
3.1 Empiriska vetenskapliga studier ... 5
3.2 Erfarenhetsbaserade studier ... 6
4 Syfte och frågeställning ... 7
4.1 Syfte ... 7
4.2 Frågeställning ... 7
5 Metod ... 7
5.1 Undersökningsdeltagare ... 7
5.2 Datainsamlingsmetoder ... 8
5.3 Bearbetningsmetoder ... 8
5.4 Genomförande ... 9
6 Forskningsetiska frågeställningar ... 9
7 Resultat ... 10
7.1 Nadjas berättelse – att känna sig sedd och förstådd ... 10
7.2 Saras berättelse – att känna sig älskad och lika mycket värd ... 11
7.3 Sannas berättelse – att känna sig trygg ... 12
7.4 Birgittas berättelse – att känna sig respekterad ... 13
7.5 Kristinas berättelse – att få vara som en av dom ... 14
7.6 Frånvaron av bråk och utskällningar ... 15
7.7 Samtalspraktik/sätten att samtala ... 16
7.8 Familjehemmets intention och autenticitet ... 17
8 Diskussion ... 18
8.1 Metoddiskussion ... 18
8.2 Resultatdiskussion ... 19
8.3 Studiens användbarhet och förslag till fortsatt forskning ... 22
9 Referensförteckning ... 24
Bilaga 1 Informationsbrev ... 27
Bilaga 2 Samtalguide ... 28

Sammanfattning

Inledning: Studien syftar till att undersöka och lära av familjehemsplacerade ungdomars upplevelser och erfarenheter av bra relationer med sina familjehemsföräldrar. Många barn och ungdomar placeras i familjehem varje år, och avbrott och oplanerade avslut är relativt vanligt. Samtidigt vittnar många ungdomar om att tiden i familjehemmet varit avgörande för hur de kunnat bemästra komplicerade familjeförhållanden och nå ett fungerande vuxenliv.

Frågeställningar:
Vilka erfarenheter och upplevelser uppmärksammar familjehemsplacerade ungdomar som tycker att de har en bra relation till sina familjehemsföräldrar? Hur kan man förstå ungdomarnas upplevelser och erfarenheter?

Metod: Kvalitativ intervjuundersökning

Resultat: Studien visar på betydelsen av bland annat trygghet och tillhörighet som centrala teman och att detta skapas bland genom frånvaron av utskällningar och de ”pratvanor” som etableras i familjehemmen.

Diskussion: Resultaten diskuteras och analyseras bland annat utifrån ett systemiskt perspektiv och ett anknytningsteoretiskt perspektiv.

Nyckelord: Relation till familjehemsföräldrar, Ungdomars röster, Anknytning, Systemisk process

Keywords: Relationship with foster parents, Youth voices, Attachment, Systemic process.

Abstract

Introduction: The study aims to understand and learn from the experiences of foster children with good relationships with foster parents. Many children and youth are placed in foster homes every year, and disruptions and unplanned terminations of care are common. At the same time, many youth give evidence that the time in the foster home has been crucial for their possibilities to master difficult family relationships and reach a functional life.
Research questions: What experiences do foster children pay attention to when telling about their good relationship with foster parents? How can their experiences be explained and understood?
Research method: Qualitative study using semi-structured interviews with five teenagers in foster care.

Results: The study shows the significance of safety and belonging for the youth, and that the experiences are created from, among other, absence of conflicts and scolding, and from the conversational practices established in the foster home.
Discussion: The results are discussed in the light of attachment theory and a systemic perspective.

1 Inledning

Att som ungdom flytta till en ny familj och knyta känslomässiga och sociala band till nya vuxna, är en stor omställning i livet (Ståhl & Wettergren, 2012). Ungdomar som levt i så besvärliga omständigheter med sina närmaste att det blivit nödvändigt att de flyttar till ett familjehem under tonårstiden, kommer till en ny familj med komplexa erfarenheter och upplevelser av att vara i relation, och har ofta erfarenheter av svårigheter på flera arenor i livet (Socialstyrelsen, 2016). Varje år är det mer än 9000 barn och ungdomar som är med om att lämna sin familj för att placeras i det som kallas heldygnsvård. Den vanligast förekommande formen för heldygnsvård är familjehem (Socialstyrelsen, 2016).

Flytten till familjehemmet kan innehålla blandade känslor av lättnad, skuld, förhoppningar och maktlöshet (Ståhl & Wettergren, 2012), liksom förvirring och rädsla (Whiting & Lee, 2003), och med den utgångspunkten ska ungdomarna bygga nya sociala och emotionella band till en ny familj, samtidigt som de har starka och ibland komplicerade band till sin ursprungsfamilj. Denna anpassning och detta relationsbyggande tillsammans med nya vuxna ska ske under den tid i livet då ungdomens självständighet ska utvecklas och mogna i relation till dem hen varit beroende av under många år.
Genom omfattande forskning vet vi att anpassningen till och samspelet med den nya familjen ibland kan vara svår, det vittnar inte minst statistik och rapporter om oplanerade avbrott om (Vinnerljung, Sallnäs & Kyhle-Westermark, 2001). Samtidigt beskriver många tidigare placerade ungdomar att tiden i familjehemmet varit avgörande för att de har kunnat klara sig genom en komplicerad uppväxt och nå ett fungerande vuxenliv (Westberg & Tilander, 2010).
Även om grundformen för hur vi relaterar till andra och för hur vår personlighet utvecklas är beroende av samspelet i de allra tidigaste relationerna (Wennberg, 2011) utvecklas och förändras vi livet ut. Med ett förändringsperspektiv i fokus skulle man kunna betrakta de nya relationerna med familjehemsföräldrar som en särskild möjlighet till utveckling. Från ett relationellt perspektiv är kvalitén i de nära relationerna avgörande för hur utvecklingsmöjligheter kan växa fram (Fosha, Siegel, & Solomon, 2009), och de utgör också en förutsättning för utvecklngen av autonomi och självständighet (Wennberg, 2013).

Vad kan vi lära oss av ungdomar som tycker att de har bra relationer till sina familjehemsföräldrar? Vad lyfter ungdomarna fram som betydelsefulla omständigheter som gjort att samspelet och relationerna fungerat bra för just dem? Studien undersöker några ungdomars upplevelser och erfarenheter av att bo i familjehem under ungdomstiden med fokus på de nära relationerna i familjehemmet.

2 Teoretisk bakgrund

Teorivalet för att spegla och förstå data har växt fram utifrån vad som framkommit i empirin, genom en abduktiv process (Langemar, 2008; Timmermans, 2012).

Studiens utgångspunkt är att relation som begrepp inte primärt är någonting som *är* eller *finns*, utan snarare är något som hela tiden *håller på att bli till* i samvaro och samtal. Relationer är alltid i rörelse och skapas och omskapas kontinuerligt (Gergen, 2009). Det systemiska processperspektivet betonar hur vi som enskilda komplexa individer också är en del av utvecklingsprocesser i den större gruppen, medan anknytningsperspektivet belyser samspelsprocesserna i de nära relationerna. Teorierna kring kommunikation och intersubjektivitet tar fasta på hur språket och ordlösa processer i det nära samspelet både vägleder oss och skapar möjligheter till utveckling.

2.1 Relation som samspel och process

Gregory Bateson bidrog som tvärvetenskaplig forskare till ett nytt sätt att tänka kring relationer, sammanhang, mönster och kontext i levande system, som i hög grad har influerat utvecklingen av det systemteoretiska perspektivet (Bateson, 1999; Graffman, 1998). Det systemteoretiska perspektivet betonar att vi människor formas av och formar de sammanhang och de relationer vi ingår i, genom de olika former av samspel vi deltar i (Johnsen & Wie Torsteinson, 2012).

När ett barn flyttar till ett familjehem uppstår ett nytt sammanhang, både för barnet och för familjehemmet, och en ömsesidig anpassning tar sin början. Det är en komplex och dynamisk process som utvecklas över tid och hur den gestaltar sig påverkas av många faktorer inte minst av barnets och familjens öppenhet och flexibilitet. Relationen mellan barnet och familjehemsföräldrarna är samtidigt en del av ett större ekologiskt sammanhang runt barnet inom vilket en ömsesidig påverkan pågår.

Mårtensson och Wrangsjö (2013) beskriver hur man med systemteorins begrepp kan förstå de mönster hos utvecklingsprocesser som kännetecknar levande system. Mönstren beskrivs som fem dimensioner där *cirkularitet* beskriver hur mönster för samspel och samvaro alltid utvecklas cirkulärt genom feedback och återkopplingar. På så sätt sker utveckling alltid som en samverkan i relationer. Den andra dimensionen, *metanivåer för inlärning och kommunikation*, lyfter fram att levande system lär och utvecklas genom reflektion och kommunikation. Den tredje dimensionen, *framväxande mönster och självreglering*, beskriver att förändring vanligtvis sker gradvis och långsamt i levande system. Över tid byggs förändringen upp av skillnader i samspelsmönster. När man tillbringar tid tillsammans växer samspelsmöster fram som binder samman och skapar vanor både kring till exempel rutiner och ritualer i en familj, men också kring hur vi delar uppmärksamhet, intentioner och känsloliv. Den fjärde dimensionen handlar om behovet för alla levande system att hitta en balans mellan *stabilitet och förändring*, en balans mellan att bevara sin identitet och att förändras/utvecklas. Det är när systemet möter något nytt och annorlunda jämfört med det som är känt och bekant, som ny kunskap kan integreras och förförståelser kan revideras. Den femte dimensionen handlar om en annan form av förändring i levande system – den språngvisa förändringen, *andragradsförändringen.* Andragradsförändringen är mer av en plötslig förändring, en plötslig ny förståelse och ett kvalitativt språng som ligger utanför det vanliga.

2.2 Relation och anknytning

Anknytningsteorin som utvecklades av John Bowlby i mitten av 1900-talet, betonar vikten av det tidiga samspelet mellan barn och förälder, och den biologiska nödvändigheten för barn att knyta nära känslomässiga band till en eller flera vuxna för att kunna utvecklas (Bowlby, 2010). Trygga relationer till anknytningspersoner gör det möjligt för det lilla barnet att så småningom börja utforska världen, och lära av sina erfarenheter. Anknytningssystemet aktiveras när barnet upplever hot och fara och barnet behöver då den trygga basen hos föräldrarna som en säker hamn att återvända till för tröst och skydd (Broberg, Risholm Mothander, Granqvist & Ivarsson, 2013). Anknytningsteorin har numer en vidare definition som också inkluderar psykologiska aspekter kring kvalitén på det tidiga samspelet (Wennberg, 2011). Den trygga anknytningen växer fram när barnet, förutom den rent fysiska omvårdnaden och den trygga basen, får hjälp att reglera sina känslor av en vuxen som kan tona in, samspela, förstå och trösta. Att kunna mentalisera är en aspekt av detta samspel – att den vuxne kan identifiera, läsa av och försöka förstå barnets inre tillstånd och vad barnet kan tänkas vilja - och svara an – tona in och spegla barnet så att barnet känner sig förstått och tröstat (Beebe & Lachman, 2015). Graden av känslomässig trygghet och hur barnet lär känna sig själv och andra genom samspelet i anknytningsrelationen, skapar de inre arbetsmodeller som blir en utgångspunkt för sättet att relatera i kommande relationer (Wennberg, 2011).

Det är centralt för barn även under tidiga ungdomsår att minst en anknytnings-person finns tillgänglig som trygg bas och vid behov som säker hamn (Broberg et al, 2013). Enligt Broberg aktiveras anknytningssytemet under den här fasen i livet av delvis andra typer av hot, ”t ex rädslan att misslyckas i skolan eller att bli kritiskt utvärderad eller utfrusen av kamrater”(s 166). Även om kamratrelationer blir allt viktigare är den trygga basen och säkra hamnen hos föräldrar ofta den viktigaste tillflyktsorten vid hot och rädsla och utgör den viktigaste utgångspunkten för det fortsatta utforskandet.
Barn som flyttar till familjehem kan behöva en ny trygg bas för sin utveckling, och behöver skapa den i relation till nya vuxna och med hjälp av de egna tidigare erfarenheterna.
Schofield (2002), som i sin forskning kring familjehemsplacerade barn utgått från ett anknytningsperspektiv, konstaterar att många barn som placeras i familjehem kan ha anpassat sig till mer eller mindre otrygga förhållanden, och kan därför ha svårt för tillit och för att ta emot det stöd som ett familjehem kan erbjuda. Schofield pekar på några erfarenheter barn i familjehem behöver göra för att en ny trygg bas ska kunna utvecklas. Barnen behöver känna sig värda att älskas, ha möjlighet att vara aktiva, lära sig tänka och reflektera, samt känna tillhörighet.

2.3 Relation som kommunikation och intersubjektivitet

Människans kunskap om sig själv och av världen formas och revideras genom språk och kommunikation. Gregory Batesons kommunikationsteori, som inspirerat systemteorin, utgår från några grundantaganden kring kommunikation (Bateson, 1999). Ett av grundantagandena är att vi människor alltid kommuicerar både om innehåll och om relation. Relationsaspekten – den analoga kommunikationen, som är diffus och

mångbottnad finns alltid parallellt med det som avhandlas på innehållsnivån. Den analoga kommunikationen består av kroppsspråk, tonfall och gester. Genom den analoga kommunikationen definierar vi vår relation och berättar indirekt för varandra hur vi ser på vårt förhållande och varandra, oavsett vad samtalet handlar om på innehållsnivån (Hårtveit, 2007; Jensen & Ulleberg, 2013).

Socialkonstruktionismen är en postmodern utveckling av de systemteoretiska perspektiven som betonar språkets betydelse för hur vi skapar och förstår verkligheten (Gergen, 2008; McNamee & Gergen, 1999). Vad vi sätter ord på tillsammans, hur vi beskriver olika företeelser och vad vi betonar och lägger vikt vid skapar de olika konstruktioner av verkligheten och av oss själva som vi uppfattar som verkliga och sanna. Språk, tänkande, kunskap och värderingar är nära länkade till varandra och djupt förankrade i våra erfarenheter.
Ett sätt att tänka om språkets betydelse är att använda idén om *språkspel* som formulerades av Ludvig Wittgenstein. Språkspel avser de diskurser av oskrivna regler, outsagda antaganden, attityder, värderingar och normer som råder inom en viss grupp, och som utgör den livsform inom vilken gruppen lever och agerar i (Gergen, 2009). Den anpassningsprocess som ungdomar som kommer till ett familjehem måste bemästra skulle man också kunna förstå som att de har att lära sig ett nytt språkspel i den nya familjen. Det nya språkspelet har delvis annorlunda outsagda regler, antaganden och värderingar än det sammanhang ungdomen kommer ifrån vilket visar sig i att ungdomen möter annorlunda handlingar och attityder, både explicit och ordlöst.

Intersubjektivitet och det relationella perspektivet har betonats alltmer i senare forskning inom psykologi och psykoterapiforskning, för att förstå hur identitet och relationer skapas i socialt samspel (Fosha et al., 2009). Det relationella perspektivet betonar att människan blir till som subjekt i mötet med ett annat subjekt. Intentionalitet, affektintoning och affektreglering är viktiga kvalitéer i det relationella mötet som ligger utanför det kognitiva och verbala området. Terapeutens kroppsspråk, gester, tonläge och tempo blir viktiga ingredienser i det terapeutiska arbetet. Den implicita relationskunskap som var och en bär med sig in i ett ”möte” märks som en känsla eller kvalité i det intersubjektiva fältet, och påverkar hur den psykologiska passformen – relationen – utvecklas (The Boston Change Study Group, 2010). Överfört till de nya relationer som uppstår för ungdomar som ska knyta an till familjehemsföräldrar kan den ”goda relationen” förstås som ett upplevelsefält som också känns och förnims på en på en ordlös nivå hos deltagarna. När omständigheterna är de rätta, kan den inneboende pulserande förändringskraft som finns hos oss alla komma till uttryck så att utveckling kan ske (Fosha et al., 2009)

3 Tidigare forskning

Sökningar har gjort via PsycInfo och Google Scholar med inriktning på forskning med sökorden +”foster care” + home +relation +attachment+ youth voices. Familjehemsplacerade barns förhållanden är ett stort forskningsfält. För svenska förhållanden finns omfattande kvantitativ forskning i form av sammanställningar av registerdata och longitudinella studier, som sammantaget lyfter fram

familjehemsplacerade barns och ungdomars ökade sårbarhet inom många livsområden.[1] Studierna har de senaste decennierna legat till grund för utvecklingen av familjehemsvården i Sverige. Sedan slutet av 1990-talet framträder en ambition att göra barnens egna ”röster” hörda, och barn och ungdomar har sedan dess allt mer själva förekommit som informanter i olika forskningsprojekt (Andersson, 1998). Avgränsningen för forskningsgenomgången i den här studien är forskning från 1990 och framåt, och primärt forskning som lyfter fram familjehemsplacerade barns och ungdomars egna röster dvs där barn och ungdomar själva varit informanter.

3.1 Empiriska vetenskapliga studier

Gunvor Andersson (1998) redogör i en artikel för en del i sitt forskningsprojekt ”Är det annorlunda att vara fosterbarn”, med fokus på barnens syn på sin familjetillhörighet. Forskningsprojektet omfattar intervjuer med 22 barn i åldern 10-11 år, som intervjuades vid tre tillfällen. Alla barn i studien hade kontakt med sin biologiska familj. Sammantaget framgår att barnen genomgående hade en positiv inställning till sina familjehem. Halva gruppen betraktade familjehemmet som sin ”riktiga” familj, medan den andra halva gruppen såg det som att de hade två familjer.

Hedin, Höjer och Brunnberg (2012) beskriver i en vetenskaplig artikel hur emotionell värme skapas i familjehem utifrån ungdomarnas perspektiv och intervjuer med familjehemsföräldrar och biologiska föräldrar. Författarna har studerat hur interaktion och kommunikation går till på en mikronivå, med fokus på vardagsrutiner och ungdomarnas beskrivningar av sina erfarenheter. Struktur i form av dagliga rutiner skapar stabilitet och trygghet, medan skämt, skratt, samtal och aktiviteter tillsammans skapar den varma atmosfären. Andra praktiker är att ungdomarna deltar i diskussioner och förhandlingar i familjehemmet för komma fram till ömsesidiga lösningar. En ytterligare praktik som beskrivs är att familjehemmets öppenhet gentemot biologiska föräldrar antas förenkla för ungdomen att ha tillgång till sina biologiska föräldrar, men det främjar också familjehemmets relation med ungdomen. Det som lyfts fram som nytt i den här forskningen är sättet på vilket det varma klimatet skapas. Skratt, skojande, och ”gentle teasing” är viktiga vardagskvalitéer, liksom vikten av att göra saker tillsammans i vardagen. Artikeln lyfter fram de ungas egna bidrag till skapandet av den här varma atmosfären, ungdomarnas förmåga att uppskatta och använda sig av de möjligheter som erbjuds i familjehemmet och deras beredskap att kommunicera och förhandla för att smälta in i den nya familjen. De inkluderande familjepraktikerna antas skapa ett öppet familjeklimat som gör det möjligt att undvika mer auktoritära strategier i familjehemmet.

Gillian Schofield (2002) presenterar i en vetenskaplig artikel resultatet av en studie med 40 unga vuxna som växt upp i familjehem. Syftet med studien var att bättre förstå hur processerna dessa unga vuxna varit med om i familjehemmen bidragit i deras liv. Det mest kraftfulla resultatet av studien enligt författaren var hur viktig känslan av tillhörighet till familjehemmet som informanterna uttryckt var. Studien har resulterat i utvecklandet av en dynamisk modell för vad barn i familjehem behöver vara med om

[1] Till exempel (Vinnerljung, Sallnäs, & Kyhle-Westermark 2001) (Vinnerljung & Sallnäs, 2008) (Vinnerljung, 1996) (Vinnerljung, 1996)

för att de nya relationerna ska bli den trygga bas som barnen behöver. Barnen behöver känna sig värda att älskas, ha möjlighet att vara aktiva, lära sig tänka och reflektera, samt känna tillhörighet.
Dozier, Higley, Albus och Nutter (2002) beskriver i en artikel att familjehemsplacerade barn behöver känslig och terapeutisk omvådnad från ersättningsföräldrar för att kunna utveckla adekvat självreglering och förmåga till kompetent samspel. Hon bygger sin artikel på forskning som visar att familjehem kan sakna den förmågan eller vara obekväma med den omvårdnande hållningen och kan behöva hjälp att omtolka barnens till synes avvisande beteenden för att kunna erbjuda det stöd som barnen behöver.
Schofield och Beek (2005) redogör i en artikel för resultat från longitudinella studier kring barn som växt upp i familjehem där 52 barn intervjuats kring sin syn på bland annat familjerelationer. Fokus i studien var fosterföräldraskapet och de utmaningar det kan innebära att skapa en trygg bas för barnen i den tidiga adolescensen, utifrån den bakgrund de har. Forskarna lyfter fram att de placerade barnen ofta kan vara försiktiga, misstänksamma och kontrollerande när de kommer till familjehemmet men behöver mötas av de omvårdnadskvalitéer i föräldraskapet som ofta beskrivs när man i anknytningsteori talar om att skapa en trygg bas i barndomen. Forskarna har utvecklat en modell för fosterföräldraskapet som omfattar fyra omvårdnadsdimensioner som de menar är konsistenta med anknytningsteori och forskning. Fosterföräldrarna behöver skapa tillit till att de är tillgängliga, de behöver främja reflekterande, hjälpa ungdomarna att utveckla sin självkänsla och sin autonomi. En femte dimension som de lagt till är att familjehemmen behöver främja känslan av familjetillhörighet.

3.2 Erfarenhetsbaserade studier

I boken ”Att lära av fosterbarn” redogör författarna för åtta års arbete med intervjuer av sammanlagt 56 före detta fosterbarn 6-24 månader efter avslutad placering. (Westberg & Tilander, 2010).
Författarna beskriver som sina starkaste intryck av intervjuerna, den stolthet och den återhämtningsförmåga de intervjuade uttryckt för att de klarat sig genom en komplicerad uppväxt till ett fungerande vuxenliv, och att tiden i familjehem på många sätt varit avgörande. Författarna summerar att de intervjuades återhämtningsförmåga och den positiva framtidstro som de flesta uttrycker i intervjuerna står i skarp kontrast till den gängse bilden av familjehemsvård och till den till synes obönhörliga upprepningen av det sociala arvet.
De framgångsfaktorer som lyfts fram som resultat av intervjuerna är ungdomarnas behov av tillhörighet, och att det utgör en extra styrka att kunna känna tillhörighet både till sin biologiska släkt och till familjehemmet. Uthålligheten – både hos familjehem och i sammanhangen runt omkring är viktiga för ungdomarnas känsla av att betyda något och vara omtyckta, liksom känslan av delaktighet och att vara lyssnade på.
Delaktigheten och känslan att vara hörd och sedd har betydelse för ungdomarnas självkänsla och bidrar till att de kan göra egna aktiva val. Ungdomarna beskriver relationerna som viktiga för deras egen utveckling.
Författarna beskriver att de under intervjuerna uppmärksammat en del svårfångade förhållanden som berört djupare emotionella och existentiella dimensioner. Man beskriver den känsla av skam ungdomar kan bära med sig över att vara avvisade av sina biologiska föräldrar, och gör kopplingar till hur detta kan bli svårt för familjehemmet.
Författarnas reflektion är att om man blivit avvisad av sina biologiska föräldrar kan man

vara extra känslig för avvisanden andra relationer, vilket kan bidra till att ungdomen själv har en avvisande attityd gentemot sina familjehemsföräldrar. Om detta också är ett känsligt område för familjehemmet kan en ömsesidig destruktiv process uppstå som i värsta fall kan leda till avbrott.

4 Syfte och frågeställning

4.1 Syfte

Undersökningens syfte är att få en fördjupad förståelse av ungdomars erfarenheter och upplevelse av bra relationer med familjehemsföräldrar. Fokus för studien är de enskilda ungdomarnas perspektiv, där relation definieras som det ömsesidiga utbytet med familjehemsföräldrarna i ord och handling och hur det upplevs känslomässigt av ungdomen.
Med ungdomens upplevelse och erfarenhet avses ungdomens subjektiva upplevelse och erfarenhet utifrån det sammanhang ungdomen befinner sig vid intervjutillfället.

4.2 Frågeställning

Vilka erfarenheter och upplevelser uppmärksammar familjehemsplacerade ungdomar som tycker att de har en bra relation till sina familjehemsföräldrar?

Hur kan man förstå ungdomarnas erfarenheter och upplevelser?

5 Metod

Studien är kvalitativ och har genomförts med abduktiv metod (Timmermans, 2012). Abduktiv metod innebär en kontinuerlig återkoppling mellan teori, empiri och förförståelse under forskningsprocessen. Timmermans menar att abduktiv metod är att föredra framför rent induktiva studier då man behöver reflektera över empirin genom att ta på allvar den kunskap som redan finns i kunskapsfältet, och samtidigt vara öppen för nya ovanliga kopplingar. Teorierna kan ge riktning och systematik i arbetet men bör inte ställa sig i vägen för observationer och analyser.

5.1 Undersökningsdeltagare

Studien baseras på fem intervjuer med flickor som placerats i familjehem under tonåren. Ungdomarna har bjudits in att medverka genom ett s.k. tillgänglighetsurval (Langemar, 2008), genom att författaren använde egna kontakter bland socialarbetare i Stockholmsområdet. Ungdomarna tillfrågades om att delta i en studie som undersöker familjehemsplacerade ungdomars upplevelse och erfarenhet av att ha bra relationer med sina familjehemsföräldrar, och har antingen blivit tillfrågade direkt av en socialarbetare eller via en familjehemskonsulent som via familjehemsföräldrar tillfrågat ungdomarna. Skälet att avgränsa studien till flickor är att flickor ofta är mer mogna under de tidiga tonåren och har lättare att verbalisera tankar och känslor. Genom ett enkönat urval undkommer studien dessutom risken att göra jämförelser mellan könen, vilket inte skulle vara meningsfullt då undersökningspopulationen är så liten.

Andra urvalskriterier har varit att familjehemsplaceringarna ska vara pågående eller nyligen avslutade, ska ha pågått minst 4 månader, samt att ungdomarna själva tycker att de har bra relationer till familjehemsföräldrarna.
Av de fem ungdomarna i studien bodde 4 i sina familjehem vid intervjutillfället och hade gjort det olika lång tid. En ungdom hade flyttat tillbaka till sin förälder. De fem ungdomarna är i åldern 13–17 år.

5.2 Datainsamlingsmetoder

Data har samlats in genom kvalitativa intervjuer med dialogisk inriktning.
En kortfattad intervjuguide har använts med några frågeområden, och följdfrågor och förtydliganden har fått växa fram i dialogen under samtalen, för att fördjupa och ge plats åt det som tyckts vara viktigt för ungdomen. (Kvale & Brinkman, 2014). Genom en lågt strukturerad intervjuguide har frågorna kunnat vara öppna samtidigt som fokus har behållits under samtalen.
När det gäller barn/ungdomar som informanter menar Fottland (1998) att för att ett verkligt barnperspektiv ska vara för handen är det viktigt att informationen kommer från barnet själv som på ett aktivt och medvetet sätt med sina egna kategorier får möjlighet att förmedla erfarenheter och känslor knutna till de teman som tas upp.
Inledningsvis ramades intervjun in genom att författaren muntligt berättade om studiens syfte, samt att ungdomen påmindes om att det var just hennes erfarenheter och upplevelser som är viktiga, och att det inte finns rätt eller fel svar. Därefter bad författaren ungdomen berätta fritt om sig och sitt familjehem och om varför hon behöver bo i familjehem, som ett sätt att bjuda in till samtal.
Som inledning till själva intervjun gav författaren ungdomarna en praktisk definition av begreppet relation i den här studien – nämligen det ”man gör och säger till varandra i en relation och hur det känns”.
De frågeområden som samtalet/intervjun rörde sig kring var: Vad tänker du på när du tänker att du har bra relationer till dina familjehemsföräldrar? Hur blev det bra från början? Finns det särskilda ögonblick eller händelser som gjorde att det blev bra? Hur fortsätter relationen att vara bra –har ni särskilda vanor, hur blir det vid konflikter, har du några egna utmaningar? Familjehemmets relation med dina föräldrar, vad betyder det för dig/er relation? Vad är det värdefullaste du tar med dig från dina relationserfarenheter i familjehemmet?

5.3 Bearbetningsmetoder

Intervjuerna genomlyssnades och transkriberades i nära anslutning till varje intervju. Som ett sätt att komma nära den enskilda ungdomens narrativ och det sätt hon önskade bli förstådd, sammanställdes de transkriberade intervjuerna till en unik berättelse för varje ungdom. Den unika berättelsen har återgivits till varje ungdom som ett personligt brev.
En tematisk analys har genomförts i två steg, som en multi-case study, utifrån en modell av Eisenhardt (1989). I det första steget har en kondensering och tematisering gjorts inom varje berättelse, för att fånga individuella huvudteman i varje ungdoms berättelse. Huvudteman har fångats upp utifrån informanternas verbala svar och reflektioner men också utifrån den känsla av betydelse för de olika områdena som

intervjuaren fångat upp under intervjun som visade sig i eftertänksamma reflektioner och olika känslomässiga uttryck.
I det andra steget har de olika berättelserna betraktats och jämförts korsvis för att betrakta data och söka efter mönster på fler sätt och på fler nivåer. Eisenhardt (1989) lyfter fram detta som ett sätt att systematiskt få syn på nya kategorier som inte blir omedelbart synliga i varje enskilt fall. Ur denna korsvisa jämförelse har några nya och oväntade teman framträtt.
I diskussionsdelen kopplar författaren resultaten till teorier och tidigare forskning.

5.4 Genomförande

Informationsbrev om studiens syfte mm skickades inledningsvis till dem som skulle föra frågan vidare samt därefter till de ungdomar som visade intresse att medverka. När en ungdom visat intresse att delta har vi kommit överens om tid och plats för intervjun. För den ungdom som är under 15 år skickades motsvarande information till vårdnadshavaren tillsammans med en blankett för samtycke. I informationsbrev och i samband med intervjuerna har ungdomarna och vårdnadshavare uppmuntrats att kontakta författaren för mer information vid behov, eller för att dra tillbaka sitt deltagande.
Data samlades in under tiden januari-mars 2017. Intervjuerna spelades in med hjälp av mobiltelefon.
För att göra intervjusituationen så bekväm som möjligt för ungdomarna har intervjuerna ägt rum på olika platser utifrån vad ungdomarna föredragit, och författaren har lagt vikt vid att skapa en lugn och varm situation vid intervjutillfället.

6 Forskningsetiska frågeställningar

Ett antal etiska frågeställningar behöver beaktas i allt vetenskapligt arbete och särskilt när det gäller barn och ungdomar. Lag om etikprövning av forskning som avser människor, syftar till att skydda den enskilda människan och människovärdet (SFS 2003:460). Vetenskapsrådet har formulerat forskningsetiska principer med utgångspunkt i lagstifningen, som följts i arbetet (Vetenskapsrådet, 1990).
Deltagarna informerades både skriftligt och muntligt om studiens syfte i samband med visat intresse att delta. Informationen har betonat frivilligheten att delta och även att dra sig ur ett påbörjat deltagande. Vidare har information om konfidentialitet och om hur materialet kommer att användas ingått. För den ungdom som var under 15 år har även vårdnadshavaren informerats skriftligt och tagit ställning till ungdomens deltagande.
I samband med intervjuerna har deltagarna fått muntlig information om studiens syfte och hur det inspelade materialet skulle användas. Författaren har lagt sig vinn om att anpassa språket för att försäkra sig om att ungdomarna säkert förstått informationen.
Varje deltagare har efter samtalet fått tillbaka sin intervju utskriven som en berättelse och då tillfrågats om hon blivit rätt förstådd och har i samband med det samtyckt ytterligare en gång till att hennes berättelse används i studien.
Fottland (1998) poängterar att barn och ungdomar bör få möjlighet att värdera eventuella konsekvenser av sitt deltagande efter själva deltagandet. Det är först då som de kan veta vad de har varit med om och vad de egentligen har berättat.
Alla ungdomar som deltagit i intervjuer har själva skrivit under ett informerat samtycke. För den flicka som var under 15 år vid intervjutillfället har även hennes vårdnadshavare

informerats skriftligt om studien, skrivit under ett samtycke, samt uppmanats att höra av sig per telefon för frågor eller synpunkter. Ingen av ungdomarna har ändrat sig eller dragit sig ur deltagandet.

7 Resultat

Inledningsvis presenteras ungdomarnas berättelser i kondenserad form med utgångspunkt i hur de presenterat sin egen kontext och förförståelse och med fokus på de teman som framträtt. Teman presenteras i löpande text med **fet stil**, och berättelserna presenteras med många citat för att ligga nära ungdomarnas egna uttryckssätt.
Därefter, i avsnitt 7.6 – 7.8 presenteras teman som framkommit genom att data betraktats och jämförts korsvis i sökandet efter mönster på fler sätt och på fler nivåer.

7.1 Nadjas berättelse – att känna sig sedd och förstådd

Nadjas kontext och förförståelse
När Nadja flyttade till sitt familjehem kände hon dem redan och visste att hon gärna ville vara tillsammans med dem. Hon kände direkt att hon ”blev glad av att träffa dem och ville komma tillbaka dit”. Hon berättar att hennes mamma behövde avlastning och att det hade varit mycket bråk hemma – ”vi hade ingen bra kommunikation”. Nadja behövde också mycket hjälp med skolan – något som hon inte kunde få från sin mamma. Nadja beskriver att hennes mamma har fått kämpa jättemycket och har ”svårt med allt”.
Ett genomgående tema i Nadjas berättelse är att hon **känner sig sedd och förstådd** i familjehemmet. Nadja berättar att familjehemsmamman ”märker direkt på mig när jag mår dåligt”, och det har lett till att Nadja öppnat sig och vågat berätta allt mer. Hon har märkt med tiden att hon själv mår bra av att berätta. Steg på vägen har varit att familjehemsmamman har uppmuntrat Nadja att berätta, och att hon i handling visat Nadja att hon bryr sig om henne. Nadja berättar att hon själv har provat sig fram för att se om familjehemsmammans intresse var äkta eller inte. Det kändes äkta för Nadja när hon märkte att det hon berättade ”inte kom ut”, och då har hon allt mer kunnat lita på henne. Nadja har inte vågat berätta allt ännu, för hon känner sig fortfarande osäker på hur det ska tas emot, men säger att ”förut pratade jag inte med nån”. Nadja förklarar sin osäkerhet med att hon förut alltid har blivit dömd och har känt sig sviken av andra vuxna.
Ett annat viktigt tema för Nadja är **kommunikation**. Hon beskriver förekomsten av mycket ”prat” som något betydelsefullt för henne och för de goda relationerna. Både att ”dom pratar mycket med mig” och att de inte slätar över Nadjas bekymmer utan ”dom kan sitta typ i flera timmar och bara prata med mig – och komma fram till nånting liksom”. Nadja beskriver att samtalen är en del av hur familjen umgås. ”Alla hemma – alltså vi äter ju middag tillsammans – å då sitter alla och pratar om allting”. Hon lyfter också fram att familjehemsmamman ”vet hur man pratar med ungdomar”, och ger exempel på att familjehemsmamman kan se saker från olika perspektiv, och ge

konkreta råd hur Nadja kan göra för att lösa en situation. Nadja beskriver med olika exempel hur samtalen hjälper henne att komma vidare i besvärliga situationer, och hur hon lär sig nya saker, både i relationer, med skolproblem och med att själv våga ta nya steg.
Ett tredje tema som genomsyrar Nadjas berättelse är känslan av **tillhörighet och gemenskap**. Nadja uttrycker stark glädje över att tillhöra en familj där hon är en del av gemenskapen och där ”alla tycker om varandra – det är ingen som har nåt problem med nån liksom”.
En särskild händelse som betytt mycket för att Nadjas relation blivit bra var en gång i början när familjehemsmamman kom till Nadjas skola och hjälpte henne med mötena med skolan. Att familjehemsmamman prioriterade att komma och hjälpa henne var betydelsefullt för Nadja och för att hon skulle känna sig sedd och förstådd.
Den vana eller ritual som hjälper deras relation är att familjehemsmamman bjuder in till prat och samtal på olika sätt. Det är betydelsefullt för Nadja.

Nadja tycker det är bra att familjehemsföräldrarna tycker om och respekterar hennes mamma – Nadja säger ”Jag tycker att det är bra att dom kommer överens för det gör ju att vi kommer överens”. Om de inte hade varit överens säger Nadja att ”då tänker jag att det är *jag* som ska ta hand om nånting. Alltså – de låter mig ändå vara barn”.

7.2 Saras berättelse – att känna sig älskad och lika mycket värd

Saras kontext och förförståelse
Sara kom till sitt familjehem, efter att ha blivit slagen av sin styvfar flera gånger. Hon berättar att hon inte kan bo hemma eftersom hennes mamma ”tar mest min styvfars sida än min sida”. Sara beskriver att mamman inte ”brydde sig” så mycket och mest skrek på henne, och hon brukade ofta vara ledsen i skolan och det var ofta hon inte ville gå hem. Den första tiden i familjehemmet var Sara rädd för att de andra barnen i familjen inte skulle tycka om henne och hon vågade inte fråga om saker eller be om något för egen del.
Saras berättelse om relationerna till familjehemsföräldrarna präglas av hennes **upplevelse av att vara sedd och älskad**, och hon beskriver att hon känner att familjehemsmamman bryr sig om henne och vill att hon ska må bra. Jag får ”kärleken här som jag inte fick hemma” säger Sara, och berättar att familjehemsmamman brukar säga att ”du vet att jag tycker om dig”. Familjehemsmamman ser när Sara inte mår bra eller är ledsen, då kommer hon fram till Sara och frågar henne om det, och bryr sig om det. ”Vet du ibland kramar hon mig när jag ska typ till skolan – jag tycker om när hon kramar mig” säger Sara och reflekterar eftertänksamt att hon inte varit van vid det.
Ett annat tema som framträder i Saras berättelse är betydelsen av att ha en **trygghet och tillhörighet**. Sara säger att hon trivs i familjehemmet och att hon nu har ett hem att komma hem till, och att hon har människor omkring sig som tycker om henne och som hon trivs med och vill vara med. Sara säger att hon känner sig älskad här och tänker att det här är hennes nya familj.

Att **känna sig värdefull och vara lika mycket värd** lyfter Sara fram i sin berättelse. ”Familjehemsmamman tar oss alla som sina barn och gör ingen skillnad” – det är viktigt för Sara.
Sara påminner sig om två särskilda händelser som varit viktiga för henne för att relationerna skulle bli bra – den ena var från början när familjehemsmamman hade med sig presenter även till *henne* efter en resa. En annan händelse som fick Sara att känna sig accepterad och älskad var när familjehemsmamman drack vatten ur samma glas som hon. Sara berättar ”…jag minns en gång vi skulle äta o sen – jag har aldrig sagt det till henne – jag såg det bara – ok jag drack vatten såhär – hon tog samma glas som mig och hon drack ur det”. Sara säger att hon var jätteförvånad över det. För Sara var det ett tecken på kärlek.
Sara tror att familjehemsmamman vill ha kontakt med hennes mamma, men att mamman alltid är arg på familjehemsmamman och inte vill ha kontakt. Sara säger att hon är van vid det men att ”det gör ont – det är klart att det gör ont”.

7.3 Sannas berättelse – att känna sig trygg

Kontext och förförståelse
Sanna har kommit till sitt familjehem på grund av att hennes föräldrar ”inte har hälsan”, och eftersom brodern är yngre och mer beroende av sina föräldrar, så bor han hemma. Hon träffar sina föräldrar ofta och tycker att hon har två hem. Sanna bodde i ett jourfamiljehem tidigare men där kände hon att hon ”inte passade in – det gick inte för mig att bo där”. Hon och brodern har också bott tillsammans i ytterligare ett jourfamiljehem en period förra sommaren, så Sanna tycker att hon har erfarenhet och kan jämföra upplevelserna.

För Sanna är ett viktigt tema **trygghet**. För Sanna är det tryggt att familjehemsmamman är inbjudande. Det har varit viktigt för Sanna att känna att familjehemsmamman ”ska vilja prata med mig och ska vilja vara med mig…”. Då blir det en känsla av nåt mer än att hon bara bor där. Sanna ger exempel på vardagliga situationer som att bli inbjuden att titta på tv tillsammans eller ta en promenad. För Sanna skapar det en trygghet som gör det lättare för henne att själv ta initiativ. Det känns som en familjerelation när familjehemsmamman visar att hon bryr sig om henne, bjuder in till att göra saker tillsammans eller prioriterar henne före sina vänner.
Ett annat tema i Sannas berättelse är betydelsen av att de **pratar mycket med varandra**. Från början tog familjehemsmamman initiativ och de pratade med varandra och gjorde saker tillsammans för att lära känna varandra. Pratet är det som gör att relationen fortsätter att utvecklas och vara bra och för Sanna är det viktigt. Sanna betonar att det inte är onödigt prat. Sanna säger att det är något med **sättet hon pratar på** som gör att Sanna känner sig trygg. När vi utforskar detta ler Sanna och försöker förklara …”det är inte rakt av”. ”Alltså det var liksom – hon sa det med alltså, ganska mjukt, alltså inte rakt av som från ett papper”. ”Hon sa det inte som en vana utan som något hon verkligen menade”, “de e alltså…som typ från ens hjärta”. Sanna säger att det har med tonläget att göra men också med hur familjehemsmamman tar emot svaren – hon vill hålla igång en konversation och frågar vidare i stället för att bara avsluta.
Sanna beskriver att familjehemsförälderns kontakt med hennes föräldrar är okomplicerad, och att hon känner att de är respekterade. För Sanna är det viktigt ”Jag

kan inte känna mig trygg om jag inte ser att mina föräldrar – att dom inte är välkomna – att dom inte är respekterade".

7.4 Birgittas berättelse – att känna sig respekterad

Birgittas kontext och förförståelse
Birgitta kom till sitt familjehem på grund av att "det var konflikter hela tiden - vi kunde liksom inte vara lugna nån gång" en gång blev så grova konflikter att polisen kom till hemmet. Birgitta beskriver att hon var "iskall" när hon kom till familjehemmet, för hon hade hört av kompisar att det skulle vara det värsta hon kunde vara med om. Från början tänkte hon att "shit – jag ska till helvetet". Birgitta var väldigt arg och avvisande mot sin mamma när hon flyttade till familjehemmet. Birgitta beskriver att hon på den tiden dömde andra väldigt lätt, och att hon ofta ljög om saker – utan att riktigt vara medveten om det. Birgitta flyttade hem till sin mamma efter drygt ett och ett halvt år i familjehemmet och bor fortfarande hemma.

Ett tema i Birgitta berättelse är den **trygghet och tillit** som växte fram i relationen till familjehemsföräldrarna med tiden. Tryggheten hängde ihop med att hon kom in i familjehemmets vardagsvanor, att de hjälpte henne med hennes intressen och att hon själv blev mer avslappnad. Känslan av trygghet var också att veta att även om hon hade gjort något dåligt så skulle hon inte bli utskälld. Tilliten växte av att veta att hon kunde säga saker som var privata till familjehemsmamman som hon inte pratade med andra om.
Ett annat tema i Birgitta berättelse har att göra med **kommunikation och sätt att prata**. Birgitta beskriver att familjehemsmamman "började prata med mig på ett annorlunda sätt". Hon säger att hon fick "tankeställare tillbaka som svar, som fick mig att tänka efter". Birgitta kallar det "tillbakastuds" och förklarar att hon istället för att få ett svar ofta fick frågan "vad tänker du själv om saken?". Birgitta säger att det hjälpte henne att öppna upp och att det var annorlunda. Hon märkte att familjehemsmamman lyssnade mycket på henne och verkade fundera över saker som Birgitta sa. Familjehemsmamman nöjde sig inte med Birgitta första artiga svar, t ex om Birgitta sa att hon mådde bra, utan intresserade sig för vad Birgitta menade med det- ville att Birgitta skulle förklara.
Ett tredje tema i Birgittas berättelse är upplevelsen av att **känna sig respekterad**. Birgitta säger att "de såg mig på ett annat sätt, de lyssnade väldigt mycket på mig". Hon kände sig respekterad även om hon och familjehemmet hade olika åsikter om något. Birgitta säger att hon inte blev dömd när hon hade egna åsikter eller hade gjort något dåligt utan de kunde prata om det på ett lugnt sätt – "det betydde väldigt mycket för mig" säger Birgitta eftertänksamt. Birgitta beskriver det som en förvissning om att "de bryr sig mer om hur jag mår och vem jag är som människa än frånvarohalten i skolan".

Ett betydelsefullt tema för Birgitta är att hon fått **hjälp att komma vidare**. Dels med att utveckla sina intressen men också att hon med familjehemmets hjälp fick möjlighet att utveckla sin relation till sin mamma. Från början var Birgitta arg på att familjehemsmamman hade kontakt med hennes mamma, eftersom Birgitta själv tog stort avstånd från henne och ville stänga henne ute. Familjehemsmamman bjöd in Birgitta att vara delaktig i vad hon/de skulle berätta för mamman, och med tiden skapade de en vana att skicka mail till mamman tillsammans. När mamman svarade

läste de svaret tillsammans och reflekterade över det. ”Jag fick ju på det sättet veta vad min mamma hade för känslor om mig och hur hon mådde på det sättet och samtidigt fick hon veta hur jag mådde, men via familjehemsmamman”. Birgitta förklarar att ju längre tiden gick ”så blev det tillslut att jag fick en annan tanke liksom om situationen”. ”Man behöver inte låsa sig – det kan faktiskt bli bättre…”säger Birgitta.

Det Birgitta har tagit med sig från sin tid i familjehemmet är att hon inte längre dömer människor som hon gjorde förut, utan har lärt sig att man kan vara öppen med människor. Hon behöver inte längre ”låsa och utesluta” som hon gjorde tidigare. ”Det har hjälpt mig med alla mina relationer och mycket med människor”. ”Jag har också tagit med mig att våga vara ärlig och stå upp för mina handlingar och mig själv – och jag *tänker* väldigt mycket mer på saker och ting än jag gjorde innan”

7.5 Kristinas berättelse – att få vara som en av dom

Kontext och förförståelse
Kristina berättar att hon behöver bo i familjehem på grund av att ”mamma och jag har bråkat konstant. Morgon, nätter, kvällar, på dagarna i skolan, när hon har jobbat – alltså det har varit *konstant*”. Hon beskriver att hon själv också har ”dragit runt- alltså varit ute med vänner, gjort fel val, vänner har gått påverkade i skolan, - det har varit mycket droger och alkohol”. Kristina var rädd för hur det skulle bli när hon flyttade till familjehemmet – kompisar hade sagt att det skulle bli jättedåligt, att hon inte skulle trivas och att hon skulle känna sig inspärrad.

Ett tema i Kristinas berättelse är att hon känner sig **trygg** i sitt familjehem. Hon tycker att ”det blev kontakt med en gång” när hon kom till familjehemmet, och förklarar att … ”de visade sig själva. Och jag visade också mig själv”. Kristina kände familjehemsföräldrarnas värme och att hon fick vara en del utav familjen. ”Dom sa att jag skulle äta frukost med alla barnen – alltså bjöd med mig”
En av de saker som gör det tryggt för Kristina är frånvaron av stora konflikter – ”vi kan föra en diskussion utan att det blir ett stort bråk på en gång”. Hon beskriver också att ”jag har en trygghet att när jag varit ute och inte vill vara ute längre så kan jag komma hem – det har inte varit så … ” Det är också en trygghet för Kristina att hon kan berätta om saker i sitt familjehem utan att det blir bråk. Att kunna prata utan att det blir hårda diskussioner är värdefullt för Kristina.
Ett annat tema i Kristinas berättelse är känslan av **tillhörighet och gemenskap**. Kristina beskriver en känsla av *frihet* när hon upptäckte att hon har samma rättigheter som familjehemmets egna barn, får vara ute lika länge, går i skolan, får äta middag tillsammans med dem och att hon får sin veckopeng. Hon beskriver att ” … det är en underbar känsla*”*. Kristina ger exempel på att hon blir inbjuden att hänga med på olika aktiviteter, och att de äter tillsammans alla i familjen, men också att familjehemsföräldrarna hänger med Kristina på hennes intressen. ”Jag har fått varit som en av dom” säger Kristina eftertänksamt.
Kristinas känner sig **sedd och förstådd** av familjehemsföräldrarna. Hon beskriver att familjehemsmamman ser när Kristina blir stressad och får svårt att tänka – då kan hon ta det lugnare. Kristina beskriver att hon kan bli stressad och arg även om de har en lugn diskussion, ”jag behöver dra mig tillbaks och stänga av mig lite” säger Kristina. I familjehemmet får hon göra det och sedan kan de snacka lite till. ”å när jag är beredd att

gå ut igen och då kan vi oftast snacka lite till och då så löser det sig bara…det blir inte nåt stort". Att få gå undan och vara i fred hjälper jättemycket säger Kristina, "dom liksom förstår *mig"*.
En särskild händelse som Kristina påminner sig om var en gång när hela familjen skulle åka på en aktivitet efter en konflikt. Hon beskriver att hon själv var sur tre av dom fyra timmarna de var där och satt med hörlurar på och gjorde ingenting.

> "Det var liksom att hon lät mig vara sur de timmar jag behövde – och sen när hon såg att jag började tycka att det var tråkigt att bara sitta där och göra ingenting – då kom hon fram och pratade med mig – och då blev jag sådär glad … och att hon förstod mig…"

De vanor som Kristina tycker är viktiga för att relationen ska fortsätta vara bra är att familjehemsmamman kramar henne på morgonen innan hon går till skolan, och att hon själv är noga med att säga god natt till båda familjehemsföräldrarna på kvällen. "Det känns som en trygghet att ha …. Det gör mig mycket piggare på morgonen tycker jag – och man kan sova mycket godare på natten." Kristina säger att det inte är något de har bestämt utan "det har bara blivit så".

7.6 Frånvaron av bråk och utskällningar

Alla ungdomar uppmärksammar betydelsen av att inte få skäll och att det inte blir stora bråk. De tycks vara med om nya sätt att bli bemötta på och sätt att vara i relation även när de inte kommer överens med familjehemsföräldrarna eller om de själva har gjort något dumt eller olämpligt.

> Alltså vi – jag vet att om jag skulle säga sanningen om nånting att de ändå inte skulle bli sura – att dom istället skulle bara snacka med mig när jag kommer hem och fråga typ "Varför gjorde du såhär?" – och sen skulle det inte bli nån stor grej.

> … det var ganska skönt för mig att liksom prata om jobbiga …. men prata om det på ett lugnt sätt och känna att personen kanske är besviken på mig men man kan ändå prata ut och lösa det än att gå runt och sura och skrika på varann …. *det betydde väldigt mycket för mig*, för att det hjälpte liksom min närvaro i skolan

> …. att jag känner trygghet – att jag kan berätta saker utan att det blir ett stort bråk på en gång…

Det betyder inte att man inte kan bli arg och ha konflikter med varandra utan snarare att konflikterna handlar om sak och inte person, och att de vuxna kan bjuda in och visa att relationen finns kvar.

> … och sen så kunde ju dom va väldigt förbannade när det hände liksom situationer, för just den tiden och situationen …. men att de sedan kunde släppa det och liksom försöka gå vidare, prata ut om det kanske och liksom - att inte va så arg och liksom…arg hela tiden och gå runt och va förbannad och skrika – och långsint liksom.

7.7 Samtalspraktik/sätten att samtala

Ungdomarna lyfter på olika sätt fram hur samtal, prat och sätten att samtala på i familjehemmen är erfarenheter som sammantaget tycks vara viktiga och annorlunda för dem.
Ett undertema som framträder är att det *pratas mycket* i familjehemmen, både alla tillsammans och enskilda pratstunder med en familjehemsförälder. Flera av ungdomarna visar med sin glädje hur viktigt detta är för dem, och att familjehemsföräldrar prioriterar att prata med och vara tillsammans med dem.

> Det var samtal hela tiden – ja och det är så fortfarande – vi har alltid nåt att snacka om. Alla hemma – alltså vi äter ju middag tillsammans – å då sitter alla och pratar om allting – vi är jätteöppna – alla pratar om allt….

> Vi pratade - vi lärde känna varandra - och pratade ännu mer. Vi pratar mycket … det är väl typ det som fortfarande håller igång och som gör vår relation liksom trygg.

> … men alltså – dom pratar …. dom är inte såna som typ ”det kommer att bli bättre” – dom pratar – dom kan sitta typ i flera timmar och bara prata – med *mig* – och komma fram till nånting liksom.

> Att jag kunde – jamen liksom att vi kunde prata liksom om allting.

När det gäller annorlunda sätt att samtala beskriver ungdomarna samtalspraktiker som bjuder in till *reflektion och perspektivtagning*. Det verkar som ungdomarna uppskattar att få hjälp att tänka och se saker från olika perspektiv, och att inte ”svaren” kommer så snabbt.

> Att hon gav mig tankeställare tillbaka som svar, som fick *mig* att tänka efter saker och inte - alltså det var såhär - hon gav mig inget svar hon gav mig liksom tillbaka studs typ – ”vad tänker du själv om saken” – spekulera liksom … det var annorlunda för mig.

> Jag tänker såhär och jag tänker såhär

> … alltså – hon ser från bådas perspektiv – alltså fastän jag bor där så tycker inte hon att allting är min kompis fel- hon tycker att det är bådas fel om det är båda som har gjort nånting. Sååå - det tycker jag är bra

Ungdomarna uppskattar också att familjehemsföräldrarna är *konkreta och explicita* och talar om, förklarar och ger vägledning. Det verkar som att familjehemsföräldrarna visar att de förväntar sig att man pratar och de delar med sig av sätt som ungdomen kan använda för att själv försöka lösa dilemman.

> hon vill att jag ska må bra – hon säger ”du vet jag tycker om dig”…….

> Med det är att hon sådär sa ”du kan alltid prata med mig” – å jag har aldrig fått höra det förut, ”vi finns här för dig” å sånt där.

> …[*citerar familjehemmet*] i stället för att du fortsätter snacka om det då kan du prata med den här personen – alltså som du bråkar med – eeeh – eller så kan du ta en och en och snacka med….

> … om jag vill göra det här och så tänker jag typ ”det här kan jag inte” då ska jag fråga mig själv ”varför?” å sen så ska jag komma fram till en slutsats varför jag tänker att jag inte kan det …och att så liksom – då tänker jag så varje gång typ – men kan jag verkligen inte göra det här? … å liksom dom hjälper mig – dom säger såhär…

Ungdomarna lyfter också fram *tonfall och intensitet* i samtalen som viktiga ingredienser. Det här är ett område som det är ovant för ungdomarna att sätta ord på och de får söka efter orden när de uttrycker sig.

> … hon sa det med alltså, ganska mjukt, alltså inte rakt av som från ett papper …. något som hon verkade menade

> De ser att om jag pratar med dom och det blir för mycket för mig så jag blir rastlös, jag kan inte tänka och jag blir stressad och börjar gråta – då tar de det lite lugnare

> Jaa – men på det sätt hon pratade på – tonläget och på – a men på sättet hon tog emot svaren också……

En annan del av pratandet har att göra med att ungdomarna känner sig *lyssnade på och tagna på allvar*. Flera av ungdomarna pratar om tidigare erfarenheter av att känna sig dömda och av att inte känna sig respekterade. Då tycks erfarenheten att bli lyssnad på av familjehemsföräldrar göra stort intryck.

> … hon lyssnade på mig och låter mig få prata och eeh, och funderar över saker som jag undrade liksom och som jag sa. Och att få sånt bemötande var för mig väldigt viktigt för jag var ju så låst med mina liksom – mina saker, min ilska liksom.

> … och sen liksom aa så började vi prata – och jag kände att hon lyssnade på mig och dömde liksom inte det jag sa eh – genom att hon liksom - hon lyssnade först och sedan kunde hon ge mig råd – men hon sa aldrig liksom *hur* jag skulle gå till väga eller göra si och så.

7.8 Familjehemmets intention och autenticitet

Det finns många exempel i materialet som visar att ungdomarna är uppmärksamma på om de är viktiga och respekterade som personer för familjehemsföräldrarna och om det intresse de visar är äkta. Flera beskriver att de provar sig fram med sin tillit i relationerna steg för steg för att bli säkra på att det intresse familjehemsföräldrarna visar

är äkta. Ett viktigt tecken på äkta intresse är att när ungdomarna märker att sånt som de berättar som är privat, inte kommer ut, att deras integritet respekteras.

> Dom visade hur dom va – dom visade sig själva. Och jag visade också mig själv.
>
> … de bryr sig mer om hur jag mår och vem jag är som människa än frånvarohalten i skolan…
>
> ässå provade jag – så jag fortsatte att prata lite lite - jag provade mig fram för att se – är det här äkta eller inte ….
>
> jag kände liksom att jag kan lite på henne om jag säger saker som är privata – hon sa inte saker till de andra ungdomarna om det var nånting som jag inte ville att [*familjehemspappan*] skulle veta – då var hon tyst – lojalitet där liksom

Att också erfara känslan av att familjehemsförälderns *intention och önskan är att vara tillsammans* verkar vara en kvalitét som både uttrycks explicit och som känns, och som är viktig för ungdomarna. Det explicita handlar om att familjehemsföräldrarna i handling är inbjudande och bjuder in till prat och kontakt, och att de intresserar sig för och prioriterar ungdomen.
Det implicita uttrycker ungdomarna som något de ”känner av” i relationen och som de i intervjuerna behöver söka efter ord för att förklara.

> … det är fortfarande inte sådär att det är rakt av från ett papper – så monotont, utan de e alltså….typ från ens hjärta ….och att hon inte satt där bara för att hon måste – att hon inte pratade med mig för att hon måste – utan att det var för att hon ville….

8 Diskussion

8.1 Metoddiskussion

Valet att göra en kvalitativ undersökning med intervjuer som datainsamlingsmetod, hänger samman med att det är ungdomarnas erfarenheter och upplevelser som är i fokus och inte förekomsten av förutbestämda generella kvantifierbara kategorier. Intresset är också riktat mot det unika med nyanser och olika perspektiv.
Författarens position som intervjuare har varit en utforskande deltagares position. Den utforskande positionen har inneburit en ambition att tränga under ytan av det omedelbara i intervjupersonernas berättelser och positionen som deltagare, att inte primärt betrakta intervjupersonernas berättelser som fakta som ska analyseras, utan snarare som berättelser som samproduceras under intervjun (Kvale & Brinkman, 2014). Som intervjuare har författaren närmat sig ungdomarnas livsvärld så öppet och förutsättningslöst som möjligt, men med egen förförståelse. Under arbetet utvecklades författarens förståelse vilket kom att påverka intervjuerna under vägen vad gäller utvecklingen av följdfrågor och fördjupningar. Till exempel visade det sig inledningsvis i kontakten med ungdomarna att de var inställda på att svara på frågor på en mer omedelbar nivå, och angelägna om att ge rätt svar. Ungdomarna var förhållandevis

ovana att sätta ord på och reflektera utifrån sig själva och egna erfarenheter, känslor och upplevelser. Genom att vara uppmärksam på det och ”stanna kvar” i frågandet och ge tillräckligt med tid verkade det som ungdomarna sökte sig fram till svaren och det är författarens uppfattning att de satte ord på en del förhållanden för första gången.

Nybell (2013) och Spyrou (2011) diskuterar och problematiserar i var sin artikel, det rådande intresset för barns och ungdomars egna röster i forskning och manar till en reflexiv hållning. Nybell lyfter bl.a. fram att man i forskning måste förhålla sig till att kontext och maktaspekter spelar roll för vad barn och ungdomar kan uttrycka vilket kan begränsa deras möjligheter att uttrycka bekymmer, svårigheter eller egna behov. Spyrou är kritisk till att forskare ”hoppar in och ut i barns och ungdomars liv” för att samla data, som de därefter analyserar och drar ut citat ifrån som kan illustrera deras resultat. Han menar att det i värsta fall kan leda till karikatyrer av barnens liv mer än att det tillför meningsfull kunskap.
Som praktiker (och inte forskare) har författaren burit med sig en hög grad av medvetenhet kring dessa frågor och en ödmjukhet inför de unika mötena som den här studien grundar sig på. Därför har det känts viktigt att samtalen också skulle bidra till något gott för ungdomarna själva. Av det skälet samtalade vi avslutningsvis kring deras tankar om vad de kommer att ta med sig från sina nya relationserfarenheter i sitt fortsatta liv - som en framtidsinriktad fråga.
Genom att också sammanställa ungdomarnas svar till en berättelse som återgavs till ungdomarna som ett personligt brev, kontrollerades att de kände igen sig i sin berättelse och hade blivit förstådda på det sätt dom önskade. För författaren var det också ett etiskt ställningstagande.

Vid kvalitativ forskning finns det anledning att undersöka en företeelse tills mättnad uppstår – dvs tills teman och perspektiv återkommer och helt nya perspektiv inte längre framträder. Även om en viss mättnad uppstod i data i den här studien är det inte osannolikt att studien hade förbättrats av en något större undersökningspopulation. Beträffande validitet i kvalitativ forskning avses om metoden i vid mening undersöker vad den är avsedd att undersöka. Kvale och Brinkman talar om hantverksskicklighet i studiens olika delar som ett sätt att definiera studiens validitet, och som ska genomsyra hela forskningsprocessen (Kvale & Brinkman, 2014). Det är ytterst en bedömningsfråga och författaren har på sitt bästa sätt följt den procedur som redovisas i metoddelen.

8.2 Resultatdiskussion

Vad berättar intervjuerna om vad ungdomarna uppmärksammar och erfar i familjehemmen och hur kan man förstå deras berättelser i relation till teori?
Inledningsvis är det viktigt att påminna sig om att intervjuerna är nedslag i ungdomarnas pågående, på många sätt vanliga vardagsliv. Det är också något som flera ungdomar benämner, dvs att vardagslivet huvudsakligen är som för ”alla andra”, med familjeliv, skolgång, läxor, kamrater och fritidsintressen. Vi möter ungdomarna medan relationsskapandet pågår - det är inte en retrospektiv studie, och de befinner sig i olika skeden av denna utveckling både i relation till sig själva, sitt familjehem och sina övriga sammanhang. Sannolikt är det ungdomarna uppmärksammar sådant som för dem innebär något annorlunda, ”en skillnad som gör en skillnad”, utifrån deras egna tidigare

erfarenheter. Utifrån ett systemiskt processperspektiv kan de teman som studien lyfter fram förstås som integrerade delar i en utvecklingsprocess. Kanske skulle man kunna betrakta det som beståndsdelar av hur ”goda cirklar” uppstår och får möjlighet att verka.

Ett genomgående tema i ungdomarnas berättelser är att de goda relationerna har att göra med att de känner sig trygga i familjehemmet. Ungdomarna i studien använder själva ordet *trygghet* och kopplar det till olika upplevelser de har i familjehemmet. Några kopplar tryggheten mest till frånvaron av stora bråk och konflikter, andra till känslan av att veta att man har ett hem att komma hem till, någon till känslan av att familjehemsmamman *vill* prata och umgås med henne och någon mest till upplevelsen att känna sig respekterad. Vad känslan av trygghet främst kopplas ihop med kan förstås individuellt utifrån ungdomarnas tidigare erfarenheter. Ungdomar som behöver familjehemsplaceras har levt i otrygga situationer, och den första tiden i familjehemmet är också av naturliga skäl en tid av osäkerhet. Fyra av de fem deltagarna i den här studien kom till familjehemmet med erfarenheter av stora bråk och konflikter eller våld i sin ursprungsfamilj. För en av deltagarna var sviktande hälsa hos föräldrarna en bakgrund.

När man tar del av ungdomarnas berättelser lyfter de alla in tidsperspektiv och process i sina berättelser. Tryggheten och tilliten är något som växer fram över tid och de provar sig fram i de nya relationerna. Att komma in i familjens vardagsrutiner, lära känna varandra och känna sig accepterade av de andra ungdomarna i familjen är viktiga steg på vägen mot känslan av trygghet. När ungdomarna blir inbjudna, kan de själva kliva fram. När familjehemmet visar sig själv, kan ungdomen också visa sig själv. Kopplat till det systemiska processperspektivet kan man förstå det som ungdomarnas medverkan i de framväxande mönster för samspel och samvaro som beskrivs i litteraturen, och som visar att utvecklingen sker som en samverkan i de nya relationerna (Mårtenson-Blom & Wrangsjö, 2013). Även om det inte varit studiens fokus, har ungdomarna i den här studien beskrivit sig själva som iskalla, rädda, försiktiga och med en dömande attityd gentemot familjehemmet inledningsvis. Trots den starten har deras upplevelser i familjehemmen lett till nya erfarenheter som gjort att en utveckling kommit igång som ungdomarna kan reflektera över och beskriva. Schofield och Beek (2005) lyfter i sin forskning fram erfarenheten att placerade barn ofta kan vara försiktiga, misstänksamma och kontrollerande när de kommer till familjehemmet men behöver mötas av de omvårdnadskvalitéer i föräldraskapet som ofta beskrivs när man i anknytningsteori talar om att skapa en trygg bas i barndomen. Resultatet i studien visar många exempel på att ungdomarna upplever sig mötta med intresse, intoning och lyhördhet, att de känner sig sedda och förstådda av sina familjehemsföräldrar, liksom att de känner sig älskade och värdefulla. Det ungdomarna berättar kan förstås som exempel på upplevelser av just de omvårdnadskvalitéer som Schofield och Beek beskriver.

En annan aspekt som ungdomarna lyfter fram är upplevelsen av tillhörighet och gemenskap till familjen som helhet. De kopplar känslan av gemenskap och tillhörighet till att ha goda relationer med familjehemsföräldrarna. Nästan alla ungdomar talar med påtaglig glädje om känslan av gemenskap och tillhörighet till familjehemmet trots att detta inte var något fokus för intervjun. Det är ett resultat som bekräftas av Schofield

(2002) och Westberg & Tillander (2010) och som inte tycks ha varit så framträdande i tidigare forskning. Fyra av de fem ungdomarna i studien har regelbunden kontakt och samvaro med sina biologiska familjer, och de är klara över att det underlättar för dem att familjehemsföräldrarna har en bra och respektful kontakt med deras biologiska familj. Schofield och Beek (2005) visar att när familjehemföräldrar har en positiv inställning till de placerade barnens ursprungsfamiljer stärks deras relation också till det placerade barnet.

Ungdomarnas erfarenheter

Frånvaron av bråk och utskällningar är en framträdande aspekt av de erfarenheter som skapar bra relationer för ungdomarna i studien, och kan i hög grad förstås i relation till deras tidigare erfarenheter. Att bli utskälld och inte få hjälp av en anknytningsperson att reglera känslorna eller att reparera relationen är en smärtsam och ibland skrämmande erfarenhet för barn och ungdomar. Rädslan aktiverar anknytningssystemet och möjligheterna att utvecklas begränsas (Bowlby, 2010; Broberg et al., 2013). Oavsett vilken historisk erfarenhet ungdomarna i studien bär med sig, tycks det som att deras erfarenheter i familjehemmet är både förvånande och befriande för dem. Utskällningar är ofta personligt nedvärderande och integritetskränkande på ett sätt som ungdomar behöver skydda sig emot och som motverkar kontakt, trygghet och reflektion. Frånvaron av bråk och utskällningar bidrar till och skapar plats för kontakt, lärande och utveckling i relationerna i familjehemmet. Fosha et al (2009) beskriver att när rädsla och otrygghet viker undan, vilket i sig själv är en starkt positiv upplevelse, kommer den naturliga förändringskraften, i form av nyfikenhet och utforskande att komma igång.

Temat samtalspraktik/sätten att tala växte fram under analysarbetet som ”pratvanor”. Alla ungdomar pratar om ”pratet” i familjehemmet som något viktigt och det tyder på att de mött något nytt och annorlunda. Att vara mycket i prat och att de olika samtalspraktikerna uppmärksammas av ungdomarna och tycks spela stor roll för dem var ett överraskande resultat. Ett förståelseperspektiv kan vara teorin om ”språkspel” - att varje familj har sitt eget lokala sätt att tala, som man behöver lära sig för att kunna delta obehindrat i samvaron. När man lärt sig familjens språk har man också integrerat en del av de normer och värderingar som finns i den familjekulturen. Med perspektivet att kommunikation alltid också definierar relation (Jensen & Ulleberg, 2013) kan man förstå pratet som särskilt viktigt för de här ungdomarna eftersom de är osäkra i de nya relationerna och också osäkra på sitt eget värde och betydelse. Det är sannolikt också av det skälet viktigt för ungdomarna att det är familjehemsföräldern som tar initiativ och ”bjuder in” till prat och samvaro på olika sätt – om och om igen. Om ungdomar kommer till familjehem med svårigheter att lita på vuxna behöver de vara med om de nya sätten att relatera många gånger innan de blir trygga i det nya. Westberg och Tillander (2010) lyfter fram familjehemmens uthållighet som en viktig faktor för framgång för familjehem.
Om de nya sätten att tala med varandra dessutom har en lyhörd och erkännande kvalité kan man förstå de vardagliga samtalspraktikerna som terapeutiska. Det är genom språk och kommunikation som de nya erfarenheterna kan integreras (Mårtenson-Blom & Wrangsjö, 2013), och den nya självbilden kan ta form. Flera ungdomar beskriver explicit hur familjehemmets ”initiativ” öppnar möjligheter för dem att själva att svara

an och våga ta nästa steg, och de belyser på så sätt ömsesidigheten i kommunikationen, och den feed-back process som är verksam i samspel (Jensen & Ulleberg, 2013, Mårtenson-Blom & Wrangsjö, 2013). Men också hur viktigt det är för ungdomarna att bli explicit inbjudna och involverade av familjehemsföräldrarna, att familjehemsföräldrarna visar vägen.

Att bli lyssnad på och tagen på allvar, hör ihop med pratvanor. Ungdomarna lyfter fram erfarenheter att familjehemsföräldrarna lyssnar mycket och efterfrågar ungdomarnas egna tankar och att de vill prata mera med dem. Ungdomarnas erfarenhet kan förstås psykologiskt som att de möts som subjekt och därmed också själva blir till som subjekt i den stund de känner sig sedda, förstådda och tagna på allvar. Fosha et al (2009) beskriver att patienters upplevelse av vara ”erkända” (*recognized)* är en utgångspunkt för hur självutveckling, läkning och återhämtning tar sin början i terapi.
Schofield (2002) lyfter fram att familjehemsföräldrars mentaliserande förmåga är central för att kunna bli det psykologiska stöd som familjehemsplacerade barn behöver, och menar att detta är en viktig förmåga att stödja hos familjehemsföräldrar.
Att bli inbjuden att reflektera och se saker från olika perspektiv är erfarenheter som ungdomarna uppmärksammar och lär av i familjehemmet. Schofield (2002) lyfter fram vikten av att ”lära sig att tänka och reflektera” som en aspekt av hur den trygga basen växer fram för familjehemsplacerade barn. Att få redskap och konkret vägledning ger ungdomarna möjlighet att prova nya sätt att förhålla sig utanför familjesammanhanget vilket också stärker deras autonomi. I Schofields forskning framstår en av de viktiga uppgifter familjehem har är att hjälpa ungdomarna att utveckla sin självkänsla och autonomi (Schofield och Beek, 2005).

Ungdomarnas lyfter också fram erfarenheten av familjehemmets intention och autenticitet, som något viktigt som de undersöker och uppskattar. Det är viktigt för ungdomarna att kontakten och intresset för dem känns äkta, och att deras integritet respekteras. Ungdomarna i den här studien ”vet” att det är så och när de söker efter ord för att tala om hur de kan veta det, ger de uttryck för både explicita och implicita känslomässiga erfarenheter. Det är också kring dessa frågor som ungdomarna blir särskilt berörda och eftertänksamma vilket får anses säga något om hur viktigt det är för dem.

8.3 Studiens användbarhet och förslag till fortsatt forskning

Den praktiska nyttan av den här studien skulle kunna vara att på olika sätt lyfta fram relationsskapandet mellan ungdomar och familjehemsföräldrar t ex i samtal, handledning och utbildning av familjehem, och att i samtal tillsammans med familjehemsföräldrar och ungdomar tillsammans utforska just deras relation och ”pratvanor”. En rådande diskurs inom området är att ha fokus på ungdomens beteende och att familjehemsföräldrar måste ”sätta gränser” för ungdomar, ibland med användning av belöningar och konsekvenser. Ett relationellt perspektiv skulle på ett konkret sätt kunna stärka en alternativ diskurs.

För vidare forskning skulle det vara intressant att undersöka vilket resultat en motsvarande studie för pojkar skulle leda till, samt att beforska båda sidorna av

relationen mellan ungdomar och familjehemsföräldrar när relationerna fungerar. Hur skulle familjehemsföräldrarna beskriva sina upplevelser och erfarenheter av relationsskapandet och sin praktik?
Ett annat tänkbart forskningsområde skulle kunna vara att undersöka vilka upplevelser och erfarenheter ungdomar bär med sig när det inte har blivit en bra relation med familjehemsföräldrar, liksom att undersöka erfarenheter och upplevelser hos familjehemsföräldrar när man inte lyckas skapa goda relationer.

Med utgångspunkt i de teman som framkommit i den här studien skulle man också kunna göra en större enkätstudie för att se om några av temana/kategorierna är generaliserbara till en större population.

9 Referensförteckning

Andersson, G. (1998). Föräldrakontakt och familjetillhörighet ur fosterbarns perspektiv. *Socialvetenskaplig tidskrift, 5(1),* ss. 3-23.

Bateson, G. (1999). *Steps to an ecology of mind.* Chicago: The University of Chicago Press.

Beebe, B., & Lachman, F. M. (2015). *The Origins of Attachment.* New York: Routledge.

Bowlby, J. (2010). *En trygg bas.* Stockholm: Natur & Kultur.

Broberg, A., Risholm Mothander, P., Granqvist,P., Ivarsson,T. (2013). *Anknytning i praktiken.* Stockholm : Natur & Kultur.

Dozier, M., Higley, E., Albus, K. E., & Nutter, A. (2002). Intervening with foster infants' caregivers: Targeting three critical needs. *Infant Mental Health Journal, 23*(5), ss.541-554. DOI: 10.1002/imhj.10032

Eisenhardt, K. M. (1989). Building Theories from Case Study Research. *Academy of Management Review, 14*(4), ss. 532-550. doi: 10.5465/AMR.1989.4308385

Fosha, D., Siegel, D. J., & Solomon, M. F. (2009). *The Healing Power of Emotion.* New York: W.W.Norton & Company.

Fottland, H. (1998). Barneperspektiv och selvrapportering i studiet av barns och tenåringers utvvikling. Hämtad från: https://www.ntnu.no/documents/10458/17092756/Fottland.pdf.

Gergen, K. (2008). *Social construction: Entering the dialogue.* 2008: Taos Institute Publications.

Gergen, K. J. (2009). *Relational being. Beyond self and community.* New York: Oxford university press.

Graffman, E. (1998). *Mönstret som förbinder.* Stockholm: Mareld.

Hårtveit, H. & Jensen,P. (2007). *Familjen plus en. En resa genom familjeterapins praktik och teori.* Stockholm: Mareld.

Hedin, L., Höjer,I., & Brunnsberg, E. (2012). Jokes and routines make everyday life a good life - on "doing family" in foster care in Sweden. *European Journal of Social Work, 15:5*, ss. 613-628. doi: 10.1080/13691457.2011.579558

Jensen, P. & Ulleberg, I. (2013). *Mellan orden - kommunikation i praktiken.* Lund: Studentlitteratur.

Johnsen, A., Wie Torsteinson,V. (2012). *Laerebok i Familieterapi.* Oslo: Universitetsforlaget.

Kvale, S., & Brinkman, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun.* Lund: Studentlitteratur.

Langemar, P. (2008). *Kvalitativ forskningsmetod i psykologi- att låta en värld öppna sig.* Stockholm: Liber.

Mårtenson-Blom, K., & Wrangsjö, B. (2013). *Intersubjektivitet - det mellanmänskliga i vård och vardag.* Lund: Studentlitteratur.

McNamee, S., & Gergen, K. (1999). *Relationel responsibiity. Resources for Sustainable Dialogue.* London: SAGE Publications.

Nybell, L. M. (2013). Locationg "youth voice":Considering the contexts of speaking. *Children and Youth Services Review, 35(8)*, ss. 1227-1235. Hämtad från Google Scholar

SFS 2003:460. *Lag om etikprövning av forskning som avser människor.* Hämtad från http://www.riksdagen.se/sv//Dokument & Lagar/Lag (2003:460).

Schofield, G. (2002). The significance of a secure base: a psychosocial model of long-term foster care. *Child and Family Social work*, ss. 259-272. doi: 10.1046/j.1365-2206.2002.00254.x

Schofield, G., & Beek, M. (March 2005). Providing a secure base: Parenting children in long-term foster family care. *Attachment & Human Development, 7(1)*, ss. 3-25. Doi: 10.1080/14616730500049019

Socialstyrelsen. (2016). *Individ-och familjeomsorg - lägesrapport 2016.* Hämtad från www.socialstyrelsen.se/publikationer2016/2016-2-22

Spyrou, S. (2011). The limits of children's voices: From autenticity to critical, reflexive representation. *Childhood, 18(2)*, ss. 151-165. Doi: 10.1177/0907568210387834

Ståhl, E., & Wettergren, H. (2012). *När borta blir hemma.* (Examensarbete, Göteborgs universitet, Institutioinen för socialt arbete)

The Boston Change Study Group. (2010). *Change in psychotherapy.* New York: W.W. Norton & Company.

Timmermans, S. & Tavory,I. (2012). Theory constuction in Qualitative research: From Grouded theory to Abductive analysis. *Sociological theory, 30*(3), ss. 167-186.

Wennberg, T. (2011). *Vi är våra relationer.* Stockholm: Natur & Kultur.

Wennberg, T. (2013). *Själv och tillsammans.* Stockholm: Natur & Kultur.

Westberg, M., & Tilander, K. (2010). *Att lära av fosterbarn.* Stockholm: Allmänna Barnhuset.

Vetenskapsrådet. (1990). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.* Hämtat från https://www.vr.se: www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf

Whiting, J. B., & Lee, R. E. (2003). Voices from the system: A qualitative Study of Foster Children's stories. *Family Relations, 52*(3), ss. 288-295. DOI: 10.1111/j.1741-3729.2003.00288.x

Vinnerljung, B. (1996). *Fosterbarn som vuxna.* Lund: Arkiv Förlag.

Vinnerljung, B. (1996). *Svensk forskning om fosterbarnsvård. En översikt.* Stockholm: Liber Utbildning/CUS.

Vinnerljung, B., & Sallnäs, M. (2008). Into adulthood: A follow-up study of 718 young people who were placed in out of home care during their teens. *Chlild and Family Social Work, 13*, ss. 144-155. DOI: 10.1111/j.1365-2206.2007.00527.x

Vinnerljung, B., Sallnäs, M., & Kyhle-Westermark, P. (2001). *Sammanbrott vid placeringar av tonåringar i dygnsvård.* Stockholm: Socialstyrelsen/CUS.

Bilaga 1 Informationsbrev

Upplands Väsby 170111

Hej!

Mitt namn är AnnMarie Johansson Sahlin. Jag är socionom och går sista terminen på St Lukas psykoterapiutbildning (steg 2) på St Lukas/ Ersta Högskola. Jag ska som examinationarbete göra en vetenskaplig forskningsstudie under den här sista terminen, och har valt att undersöka familjehemsplacerade ungdomars upplevelser av relationerna till sina familjehemsföräldrar.

Jag är intresserad av att undersöka ungdomars upplevelse av relationerna till familjehemsföräldrar där de varit placerade någon tid under sin ungdomstid. Jag kommer att träffa ungdomar som tycker att de haft bra relationer till sin/sina familjehemsföräldrar och utforska detta närmare för att undersöka ungdomarnas upplevelser av detta.

Att delta i studien innebär att träffa mig vid ett tillfälle och delta i en intervju – ett samtal som jag spelar in med min Iphone. Det inspelade materialet kommer att skrivas ut ordagrant och tillsammans med andra intervjuer kommer materialet att analyseras. När intervjuerna skrivits ut kommer den inspelade intervjun att raderas.

Studien kommer att genomföras med hänsyn till forskningsetiska principer vilket bland annat innebär du deltar fullständigt frivilligt, att du har möjlighet att ångra sig när som helst under processen, och att jag garanterar att du är helt anonym.

Om du ångrar dig och inte vill delta kommer inspelning och utskrifter att förstöras.

Du får gärna kontakta mig om det uppstår frågor. Tel 070-7695844 eller via e-post: annmariebirgitta@gmail.com

AnnMarie Johansson Sahlin

Bilaga 2 Samtalguide

Samtalsguide

Inramning – innan intervjun

- Presentation av mig – lämna visitkort
- Informera om studien syfte
- Informera om frivillighet och möjlighet att ångra sig närsomhelst
- Informera om hur jag kommer att hantera materialet
- Fråga explicit om deltagandet
- Underskrift av informerat samtycke

Berätta för ungdomen om vårt kommande samtal och att det kanske är lite ovanliga frågor, och att det inte finns ngt fel svar på mina frågor utan att jag är intresserad av just hennes upplevelse och tankar kring det jag frågar om – det är det som är mitt intresse.

Inledning

1. Berätta lite om dig och din tid i familjehemmet – ungdomen får fritt presentera sig och sitt sammanhang.
    - Hur länge har du bott här?
    - Varför behöver du bo i familjehem?
    - Vilka är ni som bor här tillsammans?

Rama in det kommande samtalet genom att säga: Jag är ju intresserad av relationer – med det menar jag den kontakt och den känsla som blir till mellan människor som är tillsammans. Man kan säga att relationen finns mellan två människor och består både av det var och en ”gör och säger” men också av något mer – någon slags känsla mellan personerna och som det inte alltid är så lätt att hitta orden för.

Vad är bra relationer till familjehemsföräldrarna för dig?

2. När du har tänkt att du har/ hade det bra i familjehemmet - bra relationer med familjehemsföräldrarna – vad tänker du då närmast på?
    - Fördjupa ungdomens svar genom att be om exempel och genom att bli mer specifik.

Processen - Hur blev det bra – hur var det ut från början?

3. Ni kände ju inte alls varandra från början, när du flyttade dit – så ni var ju båda på ”osäker mark” i er relation. Hur gick det till när du började tycka att det kändes ”bra”.

4. Vad var det som sa dig att relationen var …… (upprepa frågan utifrån de teman som ungdomen tagit upp i början) – kan du ge exempel….

Särskilda händelser eller ögonblick ?

5. Kan du påminna dig någon särskild händelse eller något ögonblick som du tror var betydelsefullt för hur er relation blev?

Hur upprätthåller ni er relation?

6. Har ni några särskilda vanor som varit viktiga för dig och som stärkt - varit bra för er relation?

7. Hur gjorde ni när det blev konflikter? Hur löstes konflikter upp mellan er?

8. Vad var din största utmaning i relationen till familjehemsföräldrarna, fanns det tillfällen då du var osäker på om relationen var bra?

Ungdomens idé om familjehemmets syn på föräldrarna och vad det betyder.

9. Vad tror du familjehemsföräldrarna tänker om dina föräldrar? Hur märker du det? Vad betyder det för dig?

Ungdomens idé om vad de goda relationerna betyder för henne för framtiden

10. Vad är det värdefullaste du har tagit med dig från din relation i familjehemmet?